

Polyák Petra

Az Erzsébet Tudományegyetem szimbólumai

A különféle díszes egyetemi jelvények, öltözékek – a jogar, láncok, gyűrűk, pecsétek, kelyhek, palástok, fővegek stb. – a középkortól kezdve az egyetem és a közösség különleges jogállását, privilégiumait, autonómiáját jelenítették meg. Használatuk rendszerint valamilyen ünnepi, ceremoniális eseményhez kötődött.¹ Az Erzsébet Tudományegyetem (ETE) már működésének első évében nekilátott a díszjelvények elkészíttetésének, de a rövid pozsonyi tartózkodás időszaka csak a tervezetésekre, az egyetemet és a karokat jelképező szimbólumok kiválasztására volt elegendő. A jogarok, láncok, díszöltözetek csak a húszas évek elején-közepén készültek el, végső megformáltságukban az intézmény anyagi lehetőségei mellett az is szerepet játszott, hogy a közösség tagjai milyen jelentőséget tulajdonítottak a szimbólumokkal kifejezett egyetemi identitáskonstrukcióknak. Az akadémiai szféra és az egyes tudományterületek hagyományos, ezáltal külső szemlélő számára is könnyen felismerhető jelképei mellett nemzeti (magyar) és lokális (pozsonyi és pécsi) szimbólumok tették egyedivé az Erzsébet Tudományegyetem díszjelvényeit.

1. kép – Egyetemi ünnepség a Rákóczi úti díszteremben

¹ GIEYSZTOR 1992. 141–142.; BLECHER 2007. 369–373.; MIKONYA 2014. 429. A tanulmányban hivatkozott források és szakirodalom bibliográfiáját lásd jelen lapszám 167. oldalán, a képek jegyzékét pedig a 160. oldalon.

Az egyetem címere

Bár az Erzsébet Tudományegyetem kétszer is megbízást adott címere elkészítésére, a tervek – különböző okokból – mindkétszer papíron maradtak. Először 1915 júniusában állított fel az ETE egy bizottságot Polner Ödön jogászprofesszor vezetésével a címer heraldikai tervének elkészítésére, mely 1917 októberében került az Egyetemi Tanács elé. A címer alapjaként a Szent Koronával fedett magyar címerpajzs szolgált, melyet Pozsony város címerével (vörös mezőben hármass ormú ezüst bástya), illetve a tudományegyetem intézményi jellegét kifejező résszel egészítették ki:

„A főpajzs közepén két részre vágott szívpajzs, melynek felső része Erzsébet királyné családi (Wittelsbach) czimerét (kék-ezüst négyszögű dült csíkok), alsó része pedig a tudomány jelvényeit tartalmazza. Az utóbbi volna: kék mezőben természetes színű bagoly, bal karmát nyitott arany-könyvre téve, jobb karmában piros lánggal égő arany mécses tartva; a mező jobb sarkában ezüst csillag, bal sarkában növény ezüst félhold.”²

A pajzstartók a magyar címer angyalai voltak, a pajzs alatt pedig lebegő szalagon – utalva a 15. században Mátyás király által alapított akadémiára és az egyetem névadójára – az „Istropolitana – Elisabethina” felirat szerepelt. A Polner-féle tervezet a doktori okleveleken használandó pecsétek számára ún. nagy címer elkészítését javasolta, mely az említettek kivül a négy kart (a jogi mellett a majdan felállítandó orvosi, bölcsész-, valamint a mennyiség-termesztudományi és mezőgazdasági kart) szimbolizáló címerrészeket is tartalmazott. A nagy címeren a már ismertetett címerpajzsot egy nagyobb, hátsó címerpajzson helyezték el, mely négy mezőre osztva a négy kart jelképezte úgy, hogy az egyes mezők alapszínei a négy kar színeit, együttesen pedig az egyetem zászlajának színeit (sárga, kék, fehér, zöld) adták ki, de egyúttal tartalmazták Erzsébet királyné családjának, a Wittelsbachoknak családi színeit (kék, fehér) is. Az egyes karokat szimbolizáló címerrészek a következők voltak:

- „1. A jog-és államtudományi karé: arany mezőben jobbra menő vörös oroszlán kinyújtott nyelvvel és fekete (doktori) kalappal, jobb első lábában fekete vesszőnyalábra tett bárdot (»fascis«), bal első lábában fekete mérleget tartva.*
- 2. Az orvostudományi karé: kék mezőben zöld hármass halmon álló arany csésze felé csavarodó ezüst kígyó, piros nyelvvel.*
- 3. A bölcsész-nyelv és történettudományi karé: ezüst mezőben lebegő, jobbra néző piros sas kinyújtott nyelvvel és fekete (doktori) kalappal; jobb karmában piros lánggal égő fáklya, bal karmában zöld irattekercs.*
- 4. A mennyiség-termesztudományi és mezőgazdasági karé: zöld mezőben jobbra ágaskodó, halfarkban végződő egyszarvú (unicornis) piros nyelvvel; a mező jobb sarkában arany nap.”³*

A Polner-féle javaslatot az Egyetemi Tanács elfogadta és tárgyalásokat kezdett a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériummal a terv véglegesítésére, az ügyben azonban – vélhetően

² PTE EL VIII.1.a. ETE tanácsülése, 1917. október 30., 16. pont.

³ PTE EL VIII.1.a. ETE tanácsülése, 1917. október 30., 16. pont.

nem függetlenül attól, hogy az ETE hamarosan Pozsony elhagyására kényszerült – végül nem született döntés.

Az egyetemi címer elkészítésének terve 1925-ben merült fel ismét, ekkor először ifj. Richter Aladár iparművész-grafikus kapott megbízást.⁴ A Richter-féle javaslatokat azonban a tervek heraldikai bírálatára kijelölt Holub József történészprofesszor nem tartotta elfogadhatónak, és a címer vázlatának megfestésére Major Henrik festőművészt, az Országos Levéltár címerfestőjét kérte fel.⁵ A Major-címer az egyetem székhelyéül szolgáló két város felsőoktatási hagyományait igyekezett egyszerre megjeleníteni. A címerpajzs négy részre oszlott: az első rész a régi pécsi *studium generale* címerét idézte. A második, kék mezőben a középkori pécsi egyetem alapítójára utalt az Anjou-liliom, a harmadik, szintén kék mezőben pedig a pozsonyi *Academia Istropolitana* alapítójára a Hunyadi-címer. A címerpajzs negyedik, vörös mezője az egyetem alapítási helyszínére utalva, Pozsony város címerét tartalmazta. Noha az első mezőben ábrázolt, 1883-ban feltárt pécsi címertörödékről Békefi Remig már a századfordulón bebizonyította, hogy az bizonyosan nem lehet a középkori egyetem címere,⁶ Holub elfogadhatónak vélte felhasználását, tekintettel arra, hogy a címer mindenképpen tartalmazzon valamilyen pécsi vonatkozást.⁷ A vázlatban a festő ráadásul rosszul – fekvő helyett álló helyzetben – ábrázolta a címeres kövön látható könyvet.

2. kép – A Major Henrik-féle egyetemi címerterv (1927)

Az egyetem címertervét Holub kérésére Döry Ferenc, az Országos Levéltár igazgatója is felülvizsgálta, ám elsősorban abból a szempontból, hogy van-e jogi lehetőség arra, hogy az egyetem címer adományozását kérje a kormányzótól. Döry azonban úgy vélte, hogy az egyetem – egy állami intézmény – számára önálló címer készíttetése nem lehetséges, pecsétjén is csak az állam címerét használhatja.⁸ Ezért azt javasolta, hogy az ETE tegyen le önálló címer készíttetéséről, melyet elfogadva, az Egyetemi Tanács a kérdést 1927. december 21-i ülésén ad acta tette.⁹

Kari színek és szimbólumok

Az egyes karok pozsonyi címerterven szereplő állat- és tárgyi szimbólumai a Pécsre költözést követően átalakultak, leegyszerűsödtek. A bal karmát nyitott, aranszínű könyvre tévő, jobb karmában piros lánggal égő arany méceszt tartó bagolynek, mint a tudomány

⁴ PTE EL VIII.101.a. ETE tanácsulése, 1925. november 25., 13. pont.

⁵ PTE EL VIII.101.a. ETE tanácsulése, 1927. december 21., 15. pont.

⁶ BÉKEFI 1909. 53–54.

⁷ PTE EL VIII.101.b. 1403–1926/27. Holub József levele a rektornak, d. n.

⁸ Alapítványi egyetem lévén, ez alól kivételt jelentett a Pázmány Péter Tudományegyetem, mely egészen 1945-ig használhatta pecsétjein saját címerét. PAPP 1982. 85–86.

⁹ PTE EL VIII.101.a. ETE tanácsulése, 1927. december 21., 15. pont.

3. kép – A kar jelképe, a bagoly a bölcsészjogaron

„általános jelvényének” ábrázolása már az 1917-es címerterven is felmerült, ám utóbb a pozsonyi *Academia Istropolitana* alapítójára való utalásképp Mátyás király arany könyvön álló, csőrében gyűrűt tartó hollójára cserélték.¹⁰ A bölcsészkar címerén ekkor még egy karmában irattekercset tartó sas jelképezte a kart, ennek szerepét utóbb a bagoly vette át. Az orvosi kar esetében a gyógyítás ókorig visszavezethető szimbóluma, a tál köré csavarodó kígyó ábrázolása megmaradt, a jogi kart megjelenítő – szintén ókori eredetű – mérleget tartó vörös oroszlánt azonban a paragrafusjel váltotta fel. Az 1923-ban megalakult Evangélikus Hittudományi Kar szimbóluma magától értetődő módon a kereszt lett. E jelképek dékáni jogarokon és az egyetemi serlegen is megjelentek.

A különböző díszjelvényeken azonban az egyes karok megjelenítésének leggyakoribb eszköze az adott kar színének alkalmazása volt (az egyetemi ruházatokon a karok szín szerinti megkülönböztetése már a középkor végétől jellemző hagyomány volt¹¹). Az Evangélikus Hittudományi Kar színe a fréz (eperszín/vörös), a Jog- és Államtudományi Karé a (citrom)sárga, az Orvostudományi Karé a kék volt.¹² A Bölcsész-, Nyelv- és Történettudományi Kar színe az 1917-es címertervben még az ezüst volt, Pécsen azonban – ismeretlen okból – már a barnát használták. Az egyes karokat jelképező színek megjelentek az egyetem zászlóján, de ezeknek megfelelően készítették el a díszdoktori érmek szalagját is. A dékáni és prodékáni talárok gallérija és a kari pedellusok Anjou-heroldok ruháit utánzó öltöneyei szintén különböző kari színekben pompáztak.¹³

Az egyetemi zászló

Az Erzsébet Tudományegyetem Pozsonyban elkészített zászlója (és pécsi utóda is) tulajdonképpen a kari színekből összeállított csíkos zászló volt: az arany (sárga) a jogi, a kék az orvosi, az ezüst (fehér) a bölcsészkart, míg a zöld (a végül fel nem állított) Mennyiség-, Természettudományi és Mezőgazdasági Kart jelképezte.¹⁴ A pozsonyi zászlóról további leírás vagy korabeli képi ábrázolás nem maradt fenn, így a színek sorrendje nem ismert.

Az ETE Pécsre költözése után az egyetem épületének ünnepi alkalmakkor való feldíszítésére először két zászlót készítettek: egy nemzeti lobogót, illetve Pécs városának kék-sárga zászlaját. Minthogy a város által használt két szín megegyezett a jogi és az orvosi kar

¹⁰ PTE EL VIII.101.a. ETE tanácsulése, 1917. október 30., 16. pont.

¹¹ GIEYSZTOR 1992. 140.

¹² PTE EL VIII.1.a. ETE tanácsulése, 1917. október 30., 16. pont.

¹³ PTE EL VIII.101.b. 484–1934/35. Egyetemi talár ajándékozásáról értesítés; PTE EL VIII.101.b. 546–1937/38. Tanácsi magyar ruhák elkészítése.

¹⁴ PTE EL VIII.1.a. ETE tanácsulése, 1917. október 30., 16. pont.

színeivel, 1924-ben a városi zászlót a bölcsész- és a hittudományi kart jelképező barna és vörös színekkel kiegészítve egyetemi zászlóvá alakították át.¹⁵

Rektori és dékáni láncok és jogarok

A jogar (díszbot, pédum) az egyetemi autonómiát és ítélkezési jogot, a rektori és dékáni tisztségláncok pedig a rektorok és dékánok méltóságát, rangját testesítették meg.¹⁶ A jogar megléte az egyetemi jelleg alapvető szimbóluma volt, így nem meglepő, hogy az ETE Tanácsa már 1917 szeptemberében kérte az uralkodót, hogy engedélyezze a rektor és a dékánok számára a „szokásos egyetemi díszjelvények” viselését, „s ezzel egyetemünket valóságos egyetemekkel külső dísz tekintetében is egyenlővé tenni kegyeskedjék.”¹⁷ IV. Károly 1918. április 21-i legfelsőbb elhatározásával az engedélyt meg is adta, ekkor a vázlatok elkészítésére Tóth Gyulát, a Fővárosi Iparrajziskola tanárát kérték fel.¹⁸ Az egyetem Pozsonyból való kényszerű távozása azonban megakasztotta a folyamatot, a Tóth-féle vázlatok pedig a csehszlovák hatóságok által lefoglalt irattárban maradtak.¹⁹

1921 októberében Heim Pál rektor a társegyetemekkel példálózva igyekezett megsürgetni a rektori és dékáni láncok, valamint a jogar elkészítését, mondván az egyetemi ünnepeken „ezek a külsőségek nagyban hozzájárulnak az egyetem tekintélyének növeléséhez”.²⁰ Hamarosan nagyvonalú adományozókat is sikerült megnyerni, Rott Nándor veszprémi püspök például 70.000 koronával járult hozzá a költségekhez. Noha a felajánlott összeg a nagyfokú pénzromlás miatt elégtelennek bizonyult, az egyetemi emlékezet utóbb a püspököt mint a „tanácsi láncok” adományozóját tartotta számon.²¹ A támogatásért cserébe az egyetem átengedte a terveket elkészítő művész kijelölésének jogát az adományozóknak, akik Megyer-Meyer Antal iparművészt bízta meg. Az elkészült terveket az Egyetemi Tanács rendkívül gyorsan jóváhagyta, a rektori jogar, valamint a rektori és

4. kép – A bölcsészkarri jogar

¹⁵ PTE EL VIII.101.a. ETE tanácsülése, 1924. augusztus 30., 16. pont.

¹⁶ PAPP 1982. 62.; MIKONYA 2014. 219–220.

¹⁷ PTE EL VIII.1.a. ETE tanácsülése, 1917. szeptember 15., 16. pont

¹⁸ PTE EL VIII.1.a. ETE tanácsülése, 1918. június 28., I/2. pont.

¹⁹ PTE EL VIII.1.a. 1007–1921/22. Egyetemi díszjelvény tervezet (Tóth Gyula-féle) elkészítése tiszteletdíjának utalványozása tárgyában leirat.

²⁰ PTE EL VIII.1.a. ETE tanácsülése, 1921. október 19., 8. pont.

²¹ PTE EL VIII.101.a. ETE tanácsülése, 1922. március 22., 4. pont; PTE EL VIII.101.a. ETE tanácsülése, 1937. szeptember 29., 12. pont.

dékáni láncok hamarosan el is készültek.²² A kari jelleg hangsúlyozása érdekében 1929-ben a dékáni láncon függő domborművek hátoldalára a kar nevét is bevették.²³

A díszjelvények a különféle hivatalos ünnepek alkalmával kaptak szerepet. A jogart a pedellus vitte a bevonuló rektor előtt. A rektori és dékáni láncok ünnepélyes átadása pedig az új tanévben hivatalba lépők beiktatásának ceremóniális része volt. Mihálffy Ernő prorektor 1926-ban a következőképpen nyújtotta át a rektori méltóság díszjelvényeit:

„Magnifice Domine Rector! Fogadja Méltóságod e fényes díszet és az egyetem jogarát, mint a rektori méltóság és hatalom symbolumait és fogadják a Dékán urak is hatósági jelvényeiket. Meginghathatatlan bizalommal és abban a határozott tudatban adom át e jelvényekkel a rektori tisztelet Méltóságodnak, hogy az Erzsébet tud. Egyetem Magnificentiad személyében bölcs, igazságos és erélyes kormányzót állított élére a ki mély tudományossága, az egyetem életének és Munkásságának teljes ismerete és hosszu, egy emberöltővel felérő sikerekben gazdag tanári működésével teljesen kiérdemelte azt a kitüntető bizalmat, mellyel e díszes méltóságra emeltük!”²⁴

5. kép – Weszely Ödön rektori lánccal (Horváth J. Károly festménye)

A díszjelvényeket 1937-ben a Szent István-jubileumra és az Eucharisztikus Kongresszusra tekintettel felújították. A megrendelő és a tervező olyan új díszjelvényeket álmodott, melyek a középkori pécsi egyetem „ereklyéire” emlékeztetik a szemlélőket. Ekkor készültek el az egyes karok jogarai is. Az Oberbauer Alajos Utóda templomi felszereléseket gyártó cégnek kiállított számlán leírásuk is olvasható:

„4 drb. dékáni pedelus bot: 145 cm. magas, alpaccából ezüstözve, a díszítések aranyozva, szabadkézi művészi cizellőr munkával, a gomb felett, Pozsony, Pécs, és bourbon liliosomos címer zománcos kivitelben, felette a fakultások jelvényei: kereszt, paragrafus, bagoly, kígyó a tállal, bronzból új modellek után öntve és gondosan utána cizellálva”.²⁵

22 PTE EL VIII.1.a. ETE tanácsulése, 1921. december 21., 5. pont.

23 PTE EL VIII.101.a. ETE tanácsulése, 1929. április 10., 2. pont.

24 A pécsi Erzsébet tudományegyetem negyedik tanévmegnyitó ünnepe. *Pécsi Napló*, 1926. október 12. 1–4.

25 PTE EL VIII.101.b. 546–1937/38. Tanácsi magyar ruhák elkészítése.

A gót stílusú jogarokon tehát az egyes kari jelvények, az Anjou lilimos, valamint Pécs és Pozsony címere is helyet kaptak, amivel – mutatta be Scipiades Elemér rektor az új díszjelvényeket az Egyetemi Tanácsnak 1938 februárjában – „*áthidalást nyert egyetemünk története Nagy Lajostól egészen Ferenc Józsefig.*”²⁶

A kommunista pártállam nem sokáig tűrte az egyetemi ünnepeken használt, az „úri világ” pompájára emlékeztető kellékeket és ornátusokat. 1949 májusában a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium elrendelte, hogy – mivel „*felesleges külsőségek*”-ről van szó – használatukat szüntessék be, a díszjelvényeket pedig juttassák el a Magyar Nemzeti Múzeumba.²⁷

Az egyetemi díszöltözet

Az elől nyitott, változatos szabású ujjakkal, gallérral ellátott talár, valamint a négyszögletes sapka vagy barett a kora újkorban a doktorok hétköznapi viseletének része volt, a városi lakosságtól való elkülönülést szolgálta, de jelezte az egyetemi hierarchiát is. Az ünnepi és hétköznapi öltözék a reformáció idején különült el egymástól.²⁸ A világi klerikusok öltözetét követő, egyházas jellegű talárok viselését II. József 1784-ben tiltotta be, ornátusként szerepét a pesti egyetemen a 19. század második felétől fokozatosan a díszmagyar vette át.²⁹

Bár az ETÉ-n a díszjelvények elkészíttetésével egyidőben a tanácstagok díszöltöztékének megtervezése is felmerült, 1921-ben erre anyagi okokból nem került sor. 1927-ben került a téma ismételt az Egyetemi Tanács napirendjére, és kezdettől fogva nyilvánvaló volt, hogy a fő kérdés az, vajon a társegyetemek mintájára díszmagyart vagy a nyugat-európai egyetemeken jellemző fekete szalonkabátot viseljenek-e a Tanács tagjai. Ekkor néhányan az „*internationalis talár*” mellett foglaltak állást, mondván, ennek „*van tudományos színezete*”.³⁰ Bár hivatalos döntés nem született, Imre József rektor ennek hiányában is elkészíttette a kari színeknek megfelelő gallérral ellátott fekete szalonkabátokat és szögletes angol kalapokat, amelyek – a rektor szokatlan eljárásával együtt – a magyaros jelleget támogatók részéről meglehetősen tiltakozást váltottak ki. Az egyik lehangosabb ellenző, Scipiades Elemér orvosprofesszor volt, aki 1930-ban kezdeményezte a talárok és fővegek magyaros jellegű átalakítását. Scipiades javaslata, melynek alapjául az egyetem dísztermében látható Dudits-festmény legelöl álló alakjának bő ujjas palástja szolgált,³¹ egyöntetű támogatást kapott, a bölcsészkar annyival egészítette csak ki, hogy a hímzések mintáit mindenképpen dunántúli népművészeti motívumokból állítsák össze.³² Az Egyetemi Tanács művészeti bizottságot küldött ki a tervek elbírálására, mely a következő módon javasolta a meglévő talár és főveg átalakítását:

26 PTE EL VIII.101.a. ETE tanácsulése, 1938. február 23., 19. pont.

27 PTE EL VIII.101.b. 393–1948/49. Egyetemi tanácsok tagjainak díszjelvényei. A Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjteményben őrzött díszjelvények megtekinthetők a MuseuMap-en is: [https://egyetemtortenet.lib.pte.hu/online-collection/-/results/eb47011c-1040-4321-9560-fbbba9f2a3ee/solr/0/24/score/desc#display-Result\[2024.02.03.\]](https://egyetemtortenet.lib.pte.hu/online-collection/-/results/eb47011c-1040-4321-9560-fbbba9f2a3ee/solr/0/24/score/desc#display-Result[2024.02.03.])

28 GIEYSZTOR 1992. 139–141.; MIKONYA 2014. 429–432.

29 PAPP 1982. 71–72.

30 PTE EL VIII.101.a. ETE tanácsulése, 1927. szeptember 21., 22. pont.

31 PTE EL VIII.105.a. OK tanácsulése, 1930. június 21., XLVI. pont.

32 PTE EL VIII.101.a. 2487–1929/30. Tolnai Vilmos dékán levele, 1930. szeptember 20.

„1. A talárok alakja és anyag maradjon meg, legfeljebb a galléron történjék némi módosítást, azonban a középvonalon végig vonuló színes sáv helyett magyaros hímzésű szalag vonuljon végig a különböző talároknál az illető kar színeiben. (...) A rector talárja arany hímzésű legyen. A hímzések dunántúli magyaros és népies jellegű motívumokkal, folyondár szerűen vonuljanak végig a szalagon. A magyaros motívumok dunántúli népművészeti jellegűek legyenek.
2. A szögletes angol kalap helyett a művészi bizottság elfogadja az indítványozó által ajánlott magyar kuruc kucsmát, mely elöl a perem szétnyílásánál a karok színeiből készült összetartó zsinórokkal, a kucsma köpüje pedig a karok színeinek megfelelő selyemből volna készítenő. A rector köpüje aranyból vagy fehérből.”³³

A javaslatot ugyan 1930 decemberében elfogadták, de megvalósítását az egyetem világgazdasági válságból fakadó nehéz helyzetére hivatkozással elnapolták. A döntés azonban olyannyira elhúzódott, hogy Scipiades 1931 szeptemberében (immár orvoskari dékánként) kijelentette, hogy mindaddig nem hajlandó felvenni a „magyartalan s egyetemünkre ráoktrojált köpönyegeket”, amíg arról tanácsi határozat nem születik, és ezt javasolta kollegáinak is.³⁴ Bár a tanácstagok egyetértettek abban, hogy a jelenlegi öltözék nem megfelelő, az ünnepi pompa fenntartása érdekében elvetették a hétköznapi ruházat viselését. A pathhelyzetet Vargha Damján bölcsészprofesszor oldotta fel, vállalván egy szerényebb kivitelű (és olcsóbb) díszöltözék megterveztetésének költségeit. A tervek elkészítésére Megyer-Meyer Antal iparművészt kérték fel, aki 1932-re négy vázlatot is készített, ám a karok ekkor már ismételten úgy vélekedtek, hogy bár a talárok lecserélése szükséges, anyagi fedezet hiányában nem aktuális.³⁵ Scipiades azonban nem adta fel: saját és néhány professzortársa költségén Megyer-Meyer terveit felhasználva mintatalárt készíttetett, melyet 1934-ben

6. kép – Megyer-Meyer Antal iparművész három talárvázlata az Erzsébet Tudományegyetem számára (1932)

³³ PTE EL VIII.101.a. ETE tanácsulése, 1930. december 19., 20. pont.

³⁴ PTE EL VIII.101.a. ETE tanácsulése, 1931. szeptember 23., 36. pont.

³⁵ PTE EL VIII.101.b. 28–1931/32. Dr. Scipiades Elemér orvoskari dékán bejelentése a talár felvételének megtagadása tárgyában.

az egyetemnek adományozott.³⁶ Az ETE egyre szűkülő pénzügyi lehetőségei közepette azonban ekkor fel sem merült, hogy a tervek alapján további talárok készüljenek.

1937-ben Scipiades (immár rektorként) ismét nekifutott a kérdés rendezésének.³⁷ A közelgő Szent István-jubileumra és az Eucharisztikus Kongresszusra hivatkozva egyenként „leszavaztatta” a tanártestület tagjait, vajon a használatban lévő, de már elkopott tanácsi talárokat magyaros stílusú öltözékre cseréljék-e. Miután 43 főből mindössze ketten szavaztak nemmel, Scipiades megrendelte a dísztalárokat, de a magas költségekre hivatkozva azt javasolta, hogy azokat csak kiemelkedő eseményeken viseljék a tanács tagjai, az „egyszerű” avatásokhoz minden dékán a saját költségén készíttessen magyar ruhát, *„mely nem egyéb, mint a régi Petőfi vagy Kossuth és Deák viselte magyar ruha.”* A bokáig érő, a karok színeinek megfelelően rojtozott Petőfi-gallérral ellátott, magyaros fekete díszkabátok az 1938. január 26-i doktoravatáson debütáltak, ekkor Scipiades a nagyközönség számára is megmagyarázta a magyaros öltözék jelentőségét:

7. kép – Az egyetem vezetése az 1937/38-as tanévben

³⁶ PTE EL VIII.101.a. ETE tanácsulése, 1934. november 28., 4. pont; PTE EL VIII.101.b. 484–1934/35. Egyetemi talár ajándékozásáról értesítés.

³⁷ Részletesen lásd: DEZSŐ 2022a.

„A történeti hagyományokat külsőségekben is ápolni kell – [e]nnek a szent célnak szolgálata vezette egyetemünk tanácsát abban (...), hogy azt az idegen egyetemi díszruhát, melyet jóhiszemű elődeink azzal a becsülendő szándékkal és reménnyel vettek magukra, hogy fiatal egyetemünket e külsőség révén is könnyebben és hamarabb tudják a nagyvilág kapcsolataiba beilleszteni, levesse. Tanácsunk ugyanis úgy vélte, hogy egyetemünk az ő 25 éves becsületes munkateljesítménye s Nagy Lajosig visszanyúló hagyományai révén elég erős már ahhoz, hogy tekintélyét kifelé nemzeti, vagy legalább a történeti hagyományokba bekapcsolódó díszruhában se féltse, befelé pedig magához illőbbnek gondolta a magyar történeti hagyományokat ifjúságába nemcsak a szellemiekben, hanem a külsőségekben is továbbnevelni, hogy e hagyományokat e paránnyal is megtoldva adhassa át az egyetem örökletes tulajdonságait utódainak a nemzeti juss szolgálatára és gyarapítására.”³⁸

A tanácstagok ezt az öltözéket a kiemeltebb ünnepi alkalmakkor felöltött dísztalárok alatt viselték, melyek néhány hónap múlva készültek el. A Dudits-freskó Anjou-kori talárjait a Szent István-rend nagypalástjával vegyítve a tanácsi dísztalárok zöld színű tiszta selyem damasztból készültek, „[e]züsttel tamburirzott [ti. hímzett] díszítményekkel és ezek alatt az egyes fakultások színei kitamburirozva”. A Mátyás-kori íródeákok kalapjához hasonló kalpagok pereme zöld színű selyem brokátból, köpüje ezüst brokátból készült arany paszománttal és ezüst tollal, „ezen a két zománczott címerrel [ti. Pécs és Pozsony város címerével], ezüstözött korona és sugárral, a fakultások színei háromszög alakban elkészítve, hogy az a kalpag előrszébe betolható legyen.”³⁹

8. kép – Scipiadés Elemér rektor díszöltözetben (Englerth Emil festménye)

Ekkor az egyetemi és kari pedellusok, valamint a tanácsjegyző számára is új díszöltözet készült, melyek szimbólumai az (évszázadokra kibővített) egyetemtörténet stációit idézték. A pedellusi öltönyök az Anjou heroldok öltözékének mintájára készültek különféle kari színekben, az átalvetőkön arany fonállal hímzett Anjou-liliom, valamint a pápai kereszt, hátsó oldalukon az Anjou-címer mellett Pozsony és Pécs város címerei kaptak

³⁸ A pécsi egyetem tanácsa magyaros díszruhában jelent meg a szerdai doktoravatáson. *Dunántúl*, 1938. január 27. 3. Kiemelés az eredetiben – P. P.

³⁹ PTE EL VIII.101.b. 546–1937/38. Tanácsi magyar ruhák elkészítése; PTE EL VIII.101.b. 840–1937/38. Tanácsülés május IX. rendes határnapjának megállapítása, eucharisztikus kongresszusba bekapcsolódás.

helyet.⁴⁰ Az új egyetemi díszöltözet és az ekkor elkészült/felújított díszjelvények Fabinyi Tihamér pénzügyminiszter 1938. május 15-i díszdoktorrá avatásakor debütáltak, azt követően pedig a központi egyetem rektori folyosóján is kiállították őket.⁴¹

9. kép – Az új egyetemi díszöltözet elő- és hátoldala

⁴⁰ PTE EL VIII.101.a. ETE tanácsulése, 1938. február 23., 19. pont.

⁴¹ A pécsi Egyetemi Tanács testületileg vesz részt a budapesti eucharisztikus világtalálkozón. *Dunántúl*, 1938. május 10. 3.; Az egyetem tanácsa testületileg vesz részt az eucharisztikus kongresszuson. *Pécsi Napló*, 1938. május 11. 3.

Symbols of the Elisabeth University

by Petra Polyák

The various ornate university insignia and regalia – sceptres, chains, rings, seals, gowns, etc. – have represented the special status, privileges and autonomy of universities and the community since the Middle Ages. Their use was often associated with a ceremonial event. The insignia of the Elisabeth University were created in the early to mid 1920s, and in addition to the traditional, easily recognisable symbols of the academic field and individual disciplines, national (Hungarian) and local (Bratislava and Pécs) symbols made them unique. Their forms were determined not only by the institution's financial resources, but also by the importance that members of the community attached to the university's identity constructions. Therefore, the choice of colours, patterns, decorations, etc. was not without conflict.